

МЕРЕЖЕВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ, ЯК ФАКТОР ВИЖИВАННЯ У ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Постановка проблеми. Перехід до постіндустріальної цивілізації, який, до недавнього часу вважався лише футурологічною концепцією, став частиною об'єктивної реальності, яка у свою чергу характеризується трансформацією індустріального базису економіки в інформаційний. Виробництво дематеріалізується, на зміну сировині й енергії приходять інформаційно-комунікаційні технології – технологічна основа мережевої економіки, «ядра» п'ятого технологічного укладу. Одночасно, необхідно зауважити на тому, що ефективне використання гео економічного потенціалу України та її окремих регіонів в умовах глобалізації світогосподарської системи, вбачається можливим лише за умови входження до загальносвітового тренду постіндустріального техніко-економічного розвитку, який передбачає перехід до нових, більш прогресивних технологій виробництва і форм організації економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В дослідженнях сучасних механізмів регулювання економічних процесів та очікуваних станів економіки використовуються різноманітні терміни для відображення змісту економіки періоду постіндустріального розвитку:

- інформаційна економіка – М. Кастельс [1];
- наступна економіка – Бранфорд Де Лон [2];
- нова економіка – К. Хеннінг [3];
- цифрова економіка – Джон В [4];
- мережева економіка – К. Келлі [5].

На нашу думку термін, К. Келлі «мережева економіка» найбільш чітко відображає постіндустріальні тенденції соціально-економічного розвитку, оскільки мережевий обмін інформацією, організований на основі інформаційно-комунікаційних технологій, поступово стає основою взаємодії суб'єктів в усіх сферах людської діяльності інформаційного суспільства. Визнання факту становлення глобального інформаційного суспільства провідними країнами світу підтверджується Окінавською хартією глобального інформаційного суспільства, яке визначається суспільством ХХІ століття [6].

Формулювання завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних положень та прикладних рекомендацій щодо організації системи управління регіональним розвитком на основі врахування специфіки постіндустріальних соціально-економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цільовим орієнтиром управлінської стратегії модернізації регіонального економічного простору в Україні є розвиток інформаційно-комунікаційних галузей – «ядра» п'ятого технологічного укладу. Технократичний вплив ІКТ спричинятиме формування якісно нового типу економічних відносин – мережевої економіки, яка базується на постійному генеруванні нових знань і технологій, впровадженні інновацій, глобалізації, переносі соціально-економічної діяльності у віртуальне середовище Інтернет.

Визначення глобальної мережевої економіки міститься у доповіді Європейської Комісії: «середовище, у якому будь-яка компанія або індивід, що перебувають у будь-якій точці економічної системи, можуть контактувати легко й з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією або індивідом з приводу спільної роботи, для торгівлі, для обміну ідеями та ноу-хау або просто для задоволення» [7].

На основі аналізу механізму функціонування мережевої економіки можна визначити два рівня її понятійної ідентифікації. По-перше, мережева економіка це якісно визначена, відносно самостійна система взаємовідносин між соціально-економічними суб'єктами, які виникають з приводу виробництва, використання, обміну мережевими

товарами та послугами, що заснована на активному використанні ІКТ та мережі Інтернет (рис. 1). По-друге, мережева економіка являє собою якісно нову інституціональну систему економічної організації (суспільно-виробничих відносин), що засновується на горизонтальних взаємозв'язках, їх добровільності, вільному доступі до інформації та засобів комунікації.

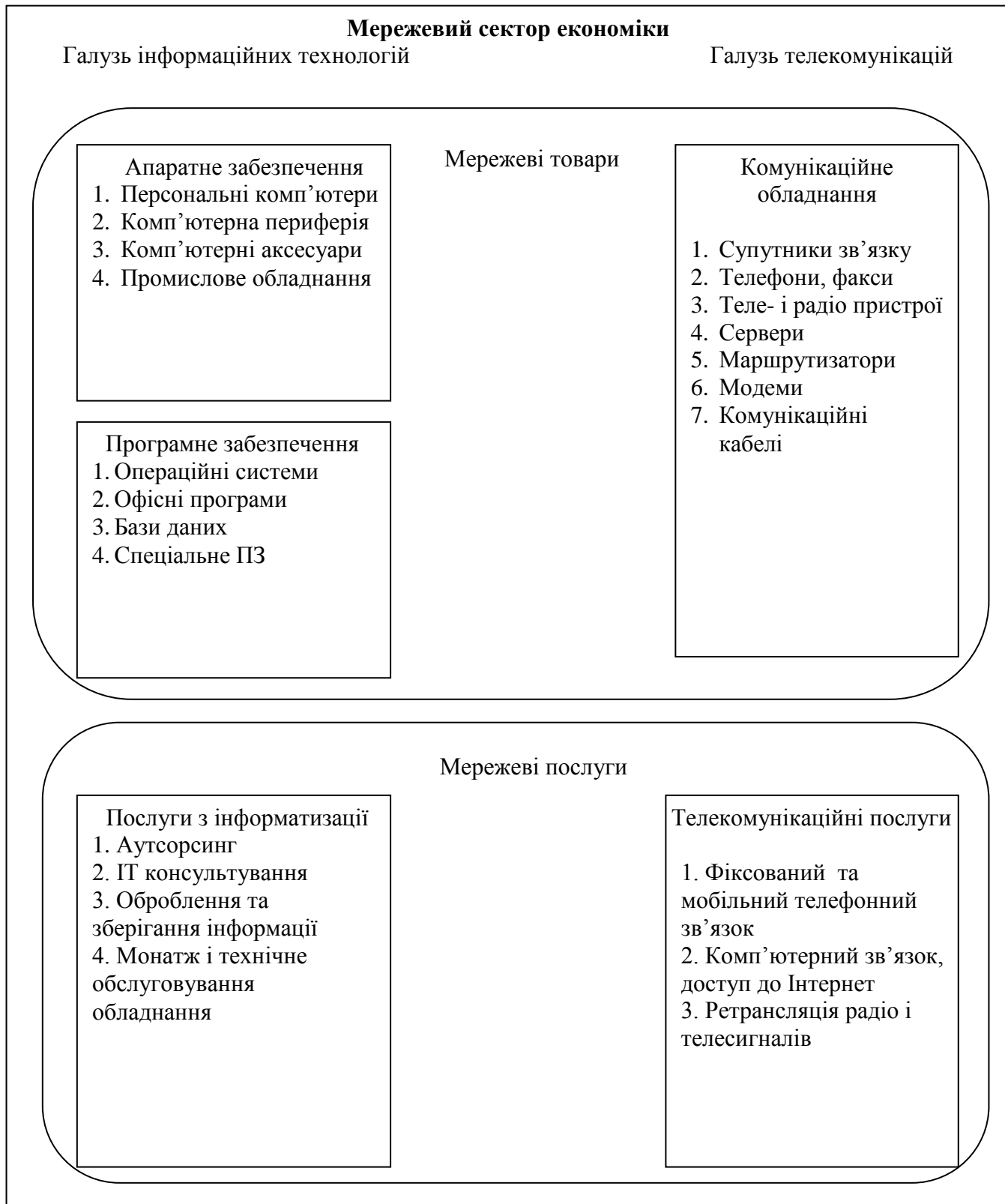

Рис. 1. Структура мережевого сектору економіки

Модернізаційна управлінська стратегія економічного розвитку декларується у програмних документах уряду України щодо здійснення ринкових реформ, але використання в практиці регіонального управління методологічно-застарілого територіально-ресурсного підходу, який детермінує лінійно-екстенсивний вектор розвитку та екстраполяцію минулого в майбутнє в наслідок чого, консервується відстала технологічна структура, не надавав змоги вирішити традиційні для національної економіки проблеми, що знижують ефективність модернізаційних процесів. Низька ефективність сучасної регіональної економічної політики, актуалізує необхідність переходу від ринкового реформування до стратегії цілеспрямованої мережевої модернізації регіонального економічного простору, на основі розвитку високотехнологічних галузей, інноваційної перебудови індустріального базису, всебічного розвитку людського потенціалу, впровадження горизонтальних механізмів управління соціально-економічними процесами.

Зростання економіки в умовах її мережевого розвитку відбувається за рахунок оптимізації використання ресурсів у результаті вбудовування механізму мережевої економіки практично у всі господарські процеси. У розвинених країнах за період 1970-2010 років використання ІКТ у різних галузях економіки збільшило приріст ВВП від 25% до 85%. Таким чином, можна припустити, що сьогодні мережевий сектор економіки в багатьох розвинених країнах є, фактично одним з головних факторів, які визначають темпи економічного росту.

В Україні за темпом росту ринок інформаційно-комунікаційних технологій є одним з найбільш динамічних, його обсяги за десять років збільшилися у 7,5 рази, тоді, як наприклад, обсяги реалізованої промислової продукції зросли у 5,8, сільського господарства у 2,8, виробництва та розподілення електроенергії, газу та води у 3,7, будівництва у 5,4.

Найбільш відомим і загальноприйнятим у світовому співтоваристві показником мережевого розвитку країни є індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI), запропонований Центром міжнародного розвитку Гарвардського університету за підтримки Всесвітнього банку. Цей індекс являє собою комплексну оцінку, яка характеризує рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в країнах світу.

Динаміка українського рейтингу NRI має хвилеподібний характер, так у 2008 році це було – 70, у 2009 – 62, у 2010 – 82, у 2011 – 90, у 2012 – 75 місце. Тобто, національна економіка за світовим рейтингом мережевої готовності постійно знаходиться у першій частині групи «нижче середнього», що вказує на початковий етап формування мережевої економіки.

Одночасно, відповідна інформація покладена на національну основу надає змогу визначити найбільш слабкі місця у процесі розвитку мережевої економіки в Україні та її окремих регіонах. Так, найнижчі показники з дев'яти груп характеристик, які складають рейтинг NRI (133 країни), Україна має за наступними позиціями:

- готовність урядових структур до впровадження та використання ІКТ – 118 місце;
- розвиненість ринкового середовища – 112 місце;
- розвиненість політичного та правового середовища – 107 місце.

Найбільші значення складових рейтингу NRI України мають:

- готовність населення до використання ІКТ – 36 місце;
- розвиненість інфраструктурного середовища – 46 місце [8].

Можна зробити висновок про те, що основні проблеми розвитку мережевої економіки в Україні зосереджені не в технологічній сфері, а у сфері управління соціально-економічними процесами, забезпечення умов для вільної конкуренції, сприятливого інвестиційного середовища та стабільної політико-правової ситуації, адекватного нормативно-правового забезпечення.

Регіональна структура мережевого розвитку є доволі прогнозованою, центром мережевого розвитку є м. Київ, рівнем розвитку вище середнього по Україні відзначаються Харківська, Львівська, Луганська, Донецька, Дніпропетровська, Полтавська області, Херсонська перебуває у переліку не розвинених у мережевому плані областей з рівнем індикатора мережевості – 0,43 (Рис. 2).

Умовами ефективного розвитку ІКТ виступають: постійний моніторинг стану та динаміки розвитку всіх системних елементів мережевого сектору, встановлення норм прямої дії у частині визначення обсягів фінансово-інвестиційної підтримки, збільшення інвестицій на розвиток ІКТ у відповідності з визначеною кореляційною залежністю за якою, підвищення рівня розвитку мережевого сектору економіки на один відсоток від досягнутого рівня спричиняє зріст ВРП у діапазоні від 0,79 до 1,34%, розвиток кадрового потенціалу, розширення обсягів використання радіочастотного ресурсу, впровадження засобів електронного урядування, розвиток віртуальних форм організації, збільшення обсягів повноважень Генерального державного замовника Національної програми інформатизації.

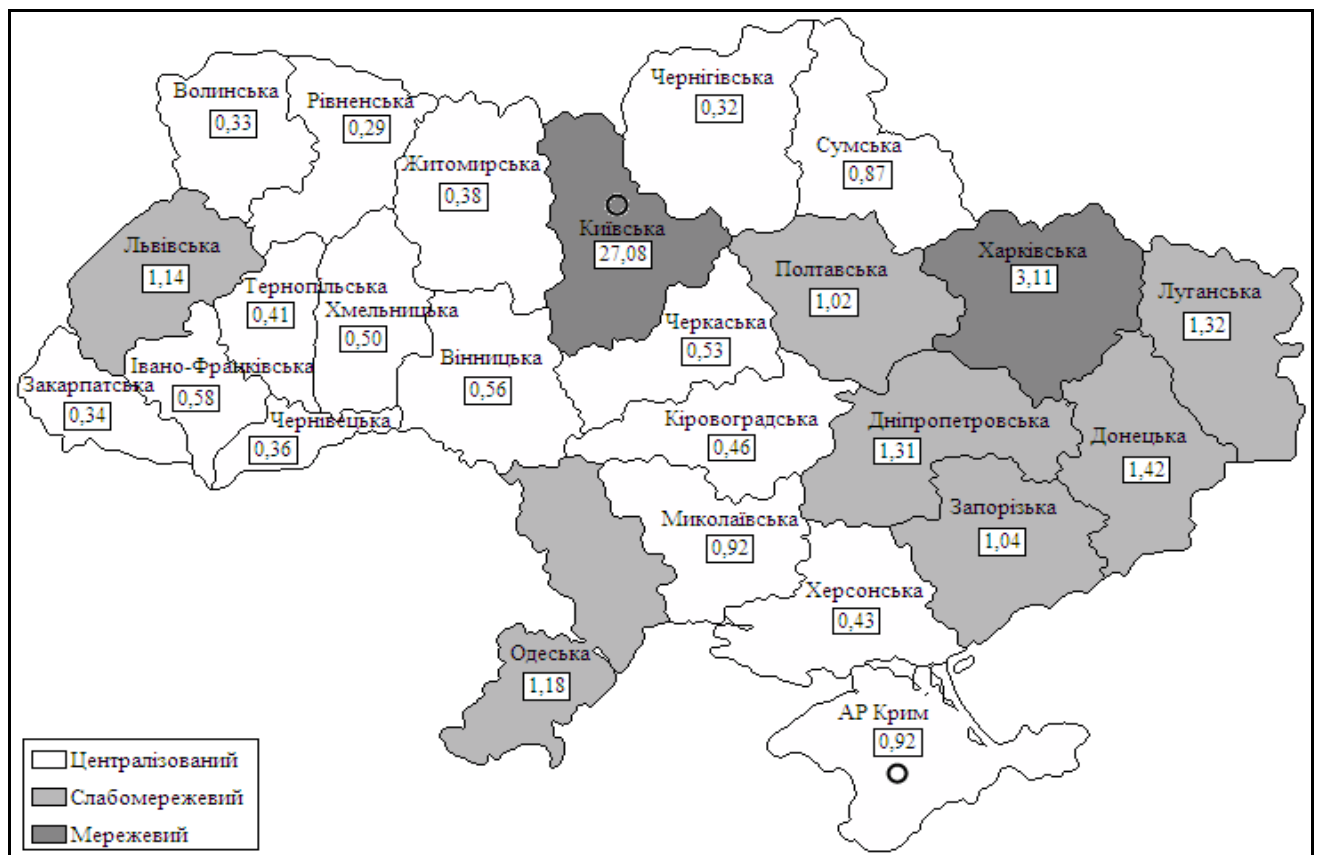

Рис. 2. Ранжування регіонів України за індикатором мережевості

Найсучаснішим механізмом віртуальної горизонтальної координації діяльності суб'єктів, який можна використовувати для досягнення управлінських цілей розвитку регіонального економічного простору, виступає краудсорсинг (від англ. crowd – натовп і sourcing – джерело, використання ресурсів) в буквальному сенсі, означає передачу окремих виробничих функцій невизначеному колу осіб, що об'єднані віртуальним середовищем, на підставі публічної оферти, яка не передбачає укладання трудового договору. Механізм краудсорсингу передбачає використання онлайн-платформи – спеціалізованого веб-сайту на якому розміщується інформація про завдання та цілі, що ставляться перед волонтерами. Набуваючи різних організаційно-функціональних форм, технології краудсорсингу дозволяють агрегувати інформацію, досвід, думки, прогнози,

уподобання й оцінки, фінансові ресурси та на цій основі продукувати нові ідеї і приймати управлінські рішення.

В залежності від мети та процедури здійснення виділяють декілька видів краудсорсингу. Краудголосування – передбачає просте голосування за різні варіанти пропонуваніх рішень, без пояснення свого вибору й пропозиції інших варіантів. Краудстормінг – передбачає формування авторських рішень їх пояснення, генерацію ідей. Для організації краудстормінгу може бути залучена обмежена група експертів, тоді як у краудголосуванні приймає участь необмежена кількість осіб. В ході формування «інноваційного тунелю» краудстормінг супроводжується голосуванням і коментарями учасників, що дозволяє визначити рейтинг інноваційних пропозицій. Краудслаппінг – використовується для надання можливості виплеснути негативні емоції, що виникають з приводу неправильних дій компанії або певної особи («випустити пару»), але без можливості надання пропозицій. Краудвиробництво – спрямоване на створення мережових продуктів, наприклад, рекламного відеоролика, програмних продуктів, формування бази спеціалізованих даних, на основі якої ухвалюються управлінські рішення. Краудфандінг – колективне співробітництво людей, які добровільно об'єднують свої гроші через Інтернет для надання підтримки іншим людям та організаціям. Фінансування за схемою краудфандінгу може бути спрямованим на різні цілі: допомога постраждалим від стихійного лиха, підтримка політичних організацій, фінансування стартап-компаній та бізнес-проектів.

На основі відповідних технологій, в ході дослідження, розроблено спеціальну методикку формування механізму управління інноваційним розвитком регіонального економічного простору, який складається з чотирьох етапів: формування коопераційних зв'язків у кластері інноваційного розвитку, стійкого кадрового забезпечення, інфраструктурного забезпечення в режимі «єдиного вікна», інтеграції у міжнародний поділ праці та глобальні інноваційні процеси. У результаті реалізації методики формується інфраструктура, що забезпечує повний цикл супроводу інновації від глобальної креативності до міжнародного маркетингу і вирішення виробничих завдань (Рис. 3).

Перший етап застосування методики передбачає здійснення пошуку ємних внутрішніх і міжнародних ринків збуту, діагностику регіональних умов, у тому числі інвентаризацію наявного інноваційного потенціалу. В межах відповідного дослідження стратегічні пріоритети національної політики просторового розвитку, програми і проекти, міжнародні тренди, аналізуються з погляду їх можливої реалізації в межах регіонального економічного простору. На цьому етапі використовується аналітична та статистична інформація науково-дослідних установ, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також інформація з міжнародних ринків прогнозів та форсайту (Betfair, Intrade, Iowa Electronic Markets, SimExchange, Hollywood Stock Exchange, NewsFutures, Popular Science Predictions Exchange, Foresight Exchange Prediction Market), як для визначення ймовірності тих або інших подій, так і для перевірки власних науково-технічних та соціально-економічних припущень.

Другий етап формування інфраструктури інноваційного розвитку передбачає формування кадрового потенціалу на основі інтеграції науки, освіти і виробництва, яке забезпечує підготовку кадрів для інноваційної сфери.

Інфраструктура інноваційного розвитку

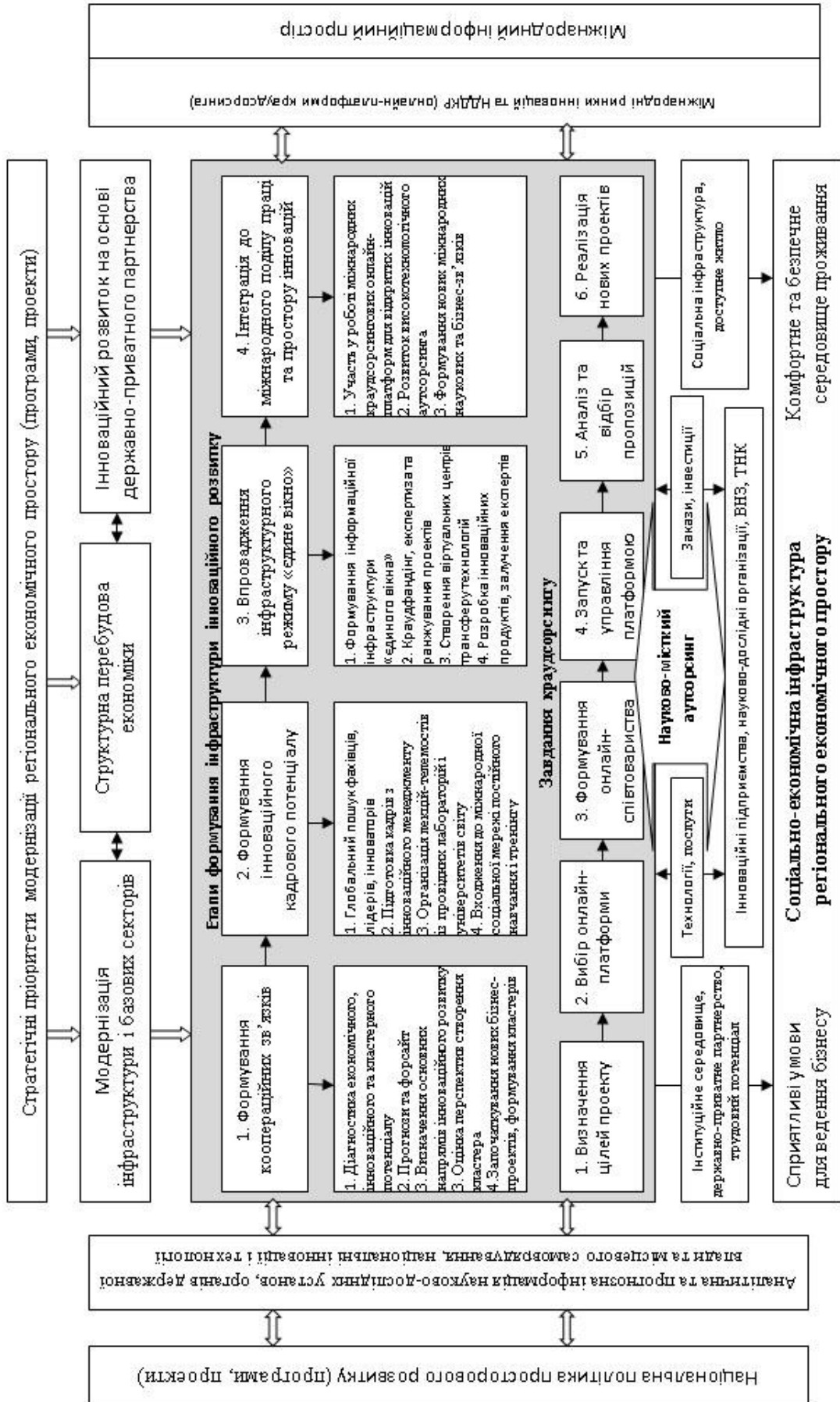

Рис. 3. Методика формування механізму управління інноваційним розвитком

регіонального економічного простору на основі технологій краудсорсингу

Прикладом лекцій-телемостів із провідних лабораторій і університетів світу, що представляють останні технологічні інновації й наукові досягнення та мають практичне застосування в бізнесі, є дистанційний освітній проект Knowledge Stream, організований Центром нових технологій і технологічного підприємництва Digital October (прямі трансляції й відеозаписи телемостів доступні на www.digitaloctober.ru). До такої міжнародної соціальної мережі постійного навчання і тренінгу повинні бути включені всі учасники інноваційної діяльності – керівники малих та інноваційних підприємств, керівники організацій інфраструктури, викладачі вищих навчальних закладів, керівники й фахівці державних і муніципальних органів влади.

Третій етап методики передбачає формування інфраструктурного забезпечення в режимі «єдиного вікна», яке розподіляється на три блоки. Перший блок передбачає формування єдиної інформаційної інфраструктури інноваційного розвитку на основі створення «Регіонального мережевого центру» – єдиної програмно-технічної платформи для інтеграції системи електронного урядування з соціальними та бізнес-мережами. Режим «єдиного вікна» забезпечується наявністю доступу для суб'єктів економічної діяльності та громадян до всього спектру адміністративних послуг та нормативної, статистичної, довідкової і спеціальної інформації на офіційних сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування, а також наявністю зворотного зв'язку, на основі використання технологій краудсорсингу.

Другий блок – фінансової інфраструктури, необхідний для забезпечення фінансування бізнес-проектів на всіх стадіях інноваційного циклу від виникнення ідеї до виробництва і збуту готової продукції. При цьому залучення міжнародного краудфандінгу у цьому блоці буде сприяти не просто збору коштів, інформуванню про програми фінансування, але й відкритій науковій експертизі, адресному консультуванню користувачів один одним на основі особистого досвіду, методичному сприянню якісної підготовки заявок для участі в конкурсах.

У межах третього блоку – інноваційної інфраструктури, за допомогою краудсорсингових інструментів, забезпечується консолідація простору інноваційних досліджень, налагодження колективних дистанційних форм обговорення новітніх технологій та устаткування. Оприлюднення проектів у межах технологій краудсорсингу сприятиме утворенню віртуальних центрів трансферу технологій, які виступають необхідним елементом формування інноваційних кластерів. Центри трансферу технологій підтримуючи малі інноваційні підприємства на початковому етапі їх діяльності, забезпечуючи допомогу в розробці інноваційних продуктів, залучаючи експертів для оцінки науково-комерційного потенціалу бізнес-проектів, виконують функцію своєрідних віртуальних інкубаторів інновацій.

Четвертий етап методики формування інфраструктури інноваційного розвитку передбачає здійснення заходів, пов'язаних з інтеграцією у міжнародний поділ праці та глобальні інноваційні процеси з метою організації міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення імпорту та експорту технологій. Відповідна робота передбачає вихід на міжнародні ринки ідей, інновацій, НДДКР.

До показників ефективності краудсорсингу можна віднести кількість нових ідей, зменшення фінансових витрат, збільшення доданої вартості бренда або компанії, зниження кількості часу, витраченого для збору даних у рамках формальної фокус-групи або напряму досліджень, обсяг залучених ресурсів (людських, інвестиційних та ін.). Наприклад, екстраполяція результатів європейських досліджень краудсорсингових процесів на Херсонську область з населенням 1088,2 тис. осіб, дає наступні показники. З 42% жителів, що є регулярними користувачами Інтернет, 3% (13700 осіб) – дуже активні. Якщо одну годину на місяць вони будуть витрачати на вирішення проблем регіону в межах єдиної інформаційної інфраструктури інноваційного розвитку, то в результаті органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування додатково одержують

164 600 годин на рік або 20550 людино-днів, що відповідає роботі 81 державного службовця на постійній основі.

Висновки. Результатами застосування інструментів краудсорсингу для формування інфраструктури інноваційного розвитку регіонального економічного простору виступають: налагодження зворотного зв'язку з населенням регіону, активізація державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку, досягнення консолідації інтересів на різних бюджетних рівнях, залучення необхідних людських, інноваційних та інвестиційних ресурсів для модернізації економіки, інтеграція у систему міжнародного розподілу праці та міжнародний інноваційний простір, підвищення комфортності проживання на території. Не менш важливими результатами є забезпечення організаційної та ресурсної підтримки досліджень, інтеграція малих, середніх і великих інноваційних фірм у ланцюги формування доданої вартості, розвиток мережевої кооперації в системі – «наука - освіта - інноваційний малий і середній бізнес - великий бізнес», капіталізація результатів наукових досліджень та розробок, стимулювання розвитку науково-дослідних комплексів і наукомісткого аутсорсингу. Розвиток стійких міжнародних науково-виробничих коопераційних зв'язків, впровадження інновацій у діяльність широкого кола підприємств, що є учасниками кластерних об'єднань дозволить забезпечити стабільність їхнього функціонування, стратегічно важливу диверсифікованість економіки та конкурентоздатність вироблюваної суб'єктами регіонального економічного простору продукції.

Анотація

Дослідження присвячене визначенню ефективних механізмів управління розвитком регіонального економічного простору в умовах постіндустріальної трансформації соціально-економічних відносин та формування мережевої економіки.

Ключові слова: постіндустріальний розвиток, мережева економіка, регіональний економічний простір, управління, краудсорсинг.

Аннотация

Исследование посвящено определению эффективных механизмов управления развитием регионального экономического пространства в условиях постиндустриальной трансформации социально-экономических отношений и формирования сетевой экономики.

Ключевые слова: постиндустриальное развитие, сетевая экономика, региональное экономическое пространство, управление, краудсорсинг.

Summary

Research is devoted to the definition of effective mechanisms for management by development of regional economic space in terms of post-industrial transformation of social-economic relations and the formation of the network economy.

Keywords: post-industrial development, network economics, regional economic space, management, crowdsourcing.

Список використаної літератури:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / Пер. с англ., под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М.: Гос. Ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.
2. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні / С.О. Біла, Я.А. Жаліло, В.І. Жук та ін. – К.: НІСД, 2011. – 47 с.
3. Хеннінг К. Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки: монографія / Клодт Хеннінг. – К.: Таксон, 2006. – 306 с.

4. John W. The Digital Economy in International Perspective: Analytical Summary and Report. Washington, D.C. – 1999.
5. Кевин Келли. Двенадцать принципов преуспевания в бурно меняющемся мире / Кевин Келли // Знание-Сила. – №. 4. – 1998. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.ipz.ru/ipz/info/5.html>.
6. Окинавская Хартия глобального информационного общества от 22.07.2000 // Дипломатический вестник. – 2000. – № 8 – С. 43-59.
7. Status Report on European Telework: Telework 1997, European Commission Report, 1997. [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.eto.org.uk/twork/tw97eto.
8. The Global Information Technology Report 2009-2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR_Report_2010.pdf.